

130 kr
Reklamen 46

bøyggen

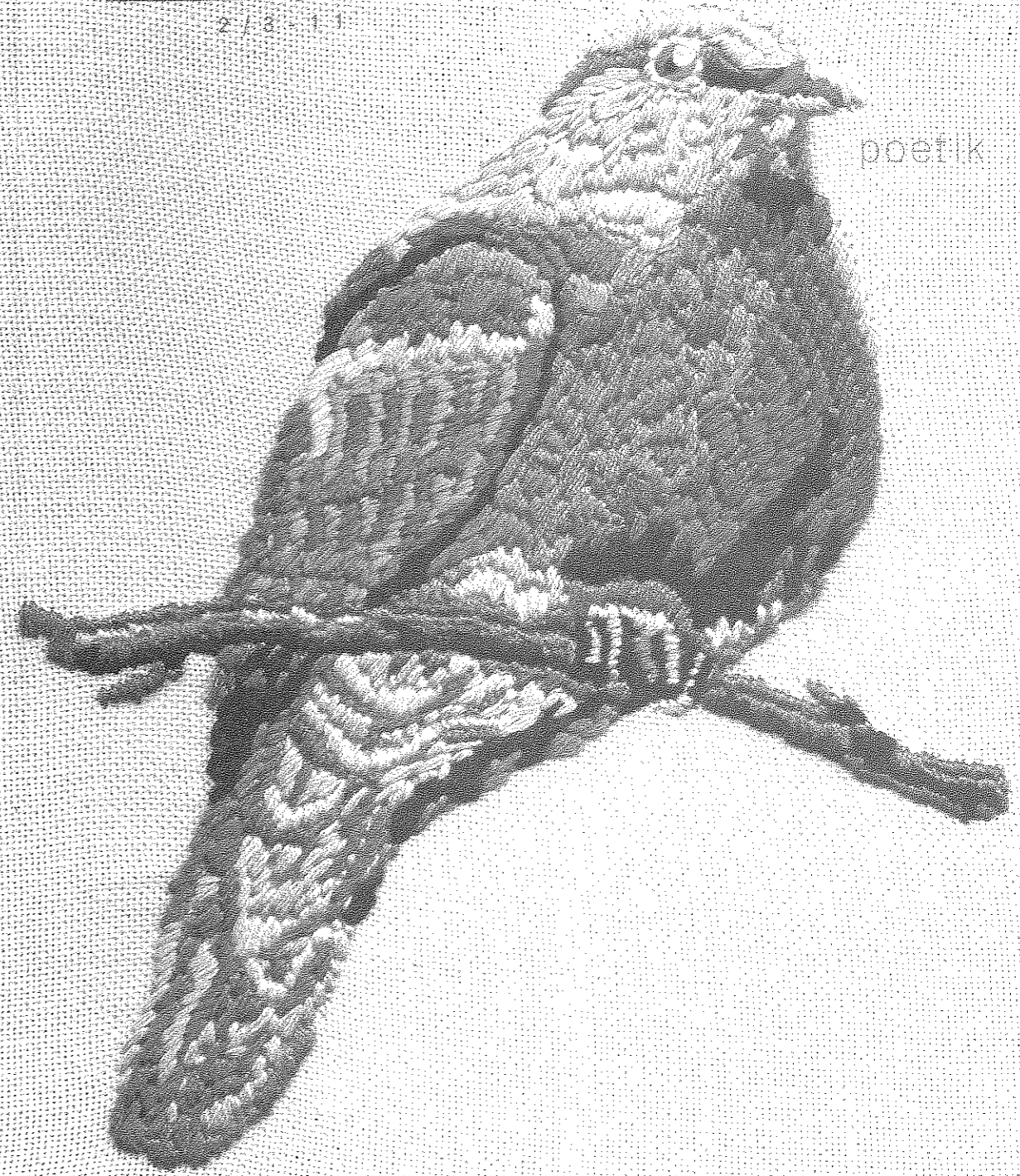
nr. 2/3 - 11

poetikk

bøyggen

2/3 - 11

poetikk

Litterært tidsskrift
Universitetet i Oslo
23. årgang

ensomheten er det eldste som fins, sier barnet

det har du allerede sagt

(barnet står urørlig)

jeg vet det nå,

sier jeg

Alexander Carnera

Forfatteren som Outlaw *Blanchot og den skrivendes ansvar*

A comedian is a foreigner at border
Lyn Heijman, A Border Comedy

I Blanchots roman *Mit dødsøyeblik* (*L'instant de ma mort*, Paris 1994) hører vi om en ung mann der en dag under 2. verdenskrigs sidste dage i Frankrig kaldes ud fra sin slægts ejendom af en deling af nazister på flugt fra de allierede tropper. Nazisterne hærger og myrder på den lokale egn. Som aktiv med at vælge kvinderne fra står han nu selv for tur. Dog, i sidste øjeblik afbrydes den planlagte henrettelse af geværild på en nærliggende gård. Den 20 juli, 1944, undgik den virkelige Blanchot med nød og næppe at blive henrettet af Vlassovs hær. I et brev siger den unge Blanchot (som erindret af den ældre forfatter) at han "oplevede en følelse af ekstraordinær lethed, en form for salighed (dog ikke lykke) – en suveræn jubel".¹ Det eneste sande der resterer af denne følelse af lethed, af døden selv, er mit dødsøyeblik som aldrig er mit eget og som aldrig kan blive det. I dette umulige øjeblik er jeg på én gang stillet overfor loven mens

jeg samtidig henrykkes ek-statisk, fragtet ud af den sædvanlige tidsoplevelse. Kevin Hart skriver i sit forord til den nye engelske udgave af Blanchots politiske skrifter at det som fra dette tidspunkt vil hjemsoge den unge mand er uretfærdighedens pinefulde affære.² Fra 30'erne og frem til omkring krigens udbrud arbejdede Blanchot som journalist på anti-semitiske tidsskrifter og aviser. Flere af hans artikler havde klare nationalistiske og anti-semitiske træk. Dette er omtalt som "Blanchots skandale".³ Hans efterfølgende politiske kovending, som han forbliver tro resten af livet, sker i selve det øjeblik han føler uretfærdighedens fulde kraft. Da han senere skal "forklare" hvad der skete, understreger han igen og igen: "Der er ingen tvivl om at jeg har ændret mig. Så vidt jeg se, forandrede jeg mig under skriftens indflydelse".⁴ Ikke kun *viden om* politiske begivenheder, men også *skriften* begrunder politisk forandring.

Omkring tidspunktet for denne transformation skriver Blanchot på sin store roman *Thomas den Obskure* (*Thomas Les Obscure*, Paris 1941) der undersøger vor egen fremmedhed overfor os selv, en fremmedhed der ikke er det samme som individets fremmedgørelse overfor verden, men en form for metafysisk længsel som på én gang undslipper os og driver os frem. Sent i livet siger han i et interview omkring *fatwaen* udstedt mod Salman Rushdie af Ayatollah Khomeini: "At skrive er, gennem passivitet, at allerede placere sig selv for døden – en død hvis flygtighed etablerer en søgen mod det Andet [*l'Autre*], en relation uden relation til de andre [*autrui*]".⁷ Skriftens arbejde og følsomhed etablerer dels et opgør med forestillingen om et substantielt "jeg" som aldrig går forud for begivenheden og dels en opmærksomhed på den anden person der kommer til syne i den besynderlighed og fremmedhed der markerer en relation uden relation. Uanset at man ikke kan tale om et "jeg" som noget vi selv besidder, kan man tale om et "jeg" i moralsk og politisk forstand, om et ansvarligt individ. Men i modsætning til Sartre der anså den engagerende litteratur som *direkte aktiv*, som en særlig moralsk følsomhed der kommunikerer direkte mellem forfatteren og folket (læseren), taler Blanchot om selve "skriften som (...) et foruroligende ansvar".⁸ Han siger: "Usynligt kalder skriften os til at omgøre diskursen (...) vi der forbliver komfortabelt indrettet i vores liv. Fra dette synspunkt er skriften den største vold, idet den overskriver retten, enhver lov, og tilmed sig selv."⁹

Skriften frembringer muligheden af noget helt andet, en anonym og urolig måde at stå i et forhold til verden og menneskene på. Skriften stiller "spørgsmålstegn til alt, først og fremmest ideen om Gud, om Selvet, om Subjektet, Sandheden...".⁸ At være skrivende er allerede at være politisk, ikke i ideologisk eller realpolitisk forstand, men som et ansvar overfor det andet, det fremmede. Man erindrer sig J.M. Coetzees ord om følelsen af at skrive litteratur: "Følelsen af at skrive fiktion er en følelse af frihed, en uansvarlighed, eller bedre, et ansvar over for noget der endnu ikke har vist sig".⁹ Udsvar er således en begivenhed hvori selvet sker, for kun når selvet bliver til gennem mødet med det som sker med én, kan det vende sig mod magten. Kraften og magten, skriften indoptager dem begge, men dens opgave er at få vendt kraften mod magten. Som vi skal se er det en hårfin balance Blanchot her er ude i. Hans senere liv er på den ene side belliget det han kalder "det uendelige ansvar" og "en uendelig samtale", til stadighed mærket af dødslejrene og jødernes skæbne, og på den anden side eller i forlængelse heraf et syn på litteraturen som "en anfægtende kraft: Stridende mod den etablerede magt, i strid med hvad der er (om værens tilstand), i strid mod sproget og om det litterære sprogs former og endelig i strid med sig selv som en kraft".¹⁰ Blanchots landsmand Ferdinand Celine forblev antisemit livet igennem og skrev ikke desto mindre et af det nittende århundredes bedste romaner: *Rejse til nattens ende*. Celine skabte stor litteratur,

men lever han op til begge Blanchots 'definitioner' for hvad litteraturen er? *Rejse til nattens ende* fører uden tvivl en samtale med det andet og det fremmede. Indirekte adresserer dette værk ansvarets problem, ikke overfor jøden, men overfor fornedrelsen og det uhyggelige; romanen kan endvidere læses som en indædt modstand mod sproget og dermed den måde vi, den hvide europæer kan erfare mødet med Afrika, den sorte, elendigheden, kolonialismen. Ville Blanchot kunne acceptere denne læsning af Celine? Eller sniger der sig et ideologisk kriterium ind i Blanchots eget projekt hvor jøden tillægges en særlig status i etisk henseende? Det er en kendsgerning at Blanchot allerede på universitetet i Strassburg i 1926 inddrager et tæt venskab til den litauiske og jødiske filosof Emmanuel Levinas, et venskab der varer livet ud. Inspirationen fra Levinas fortætter sig livet igennem som et vandmærke i Blanchots skriveværksted: Sprogets iboende vold og undersøgelsen af en etisk stemme på grænsen af sproget forbliver et gennemgående tema hos Blanchot fra 50'erne og frem.¹¹ Men uanset at Levinas livet igennem forbliver én af de få som Blanchot titulerer *tutoiement* (venskabets "du"), er det svært at sige om han ender i et ideologisk-dogmatisk forhold til staten Israel der er blokerende for hans tænkning. Sikkert er det at "Jøden" og "den Anden" forbliver en almen litterær figur der tjener som vehikel til at forstå ansvarets mulighed i skriftens fortsatte arbejde.

Men, med den franske vens-

trefløjs identificering med palæstinerernes kamp mod staten Israel indleder Blanchots sin anden tilbagetrækning fra et politisk engagement. Man bemærker at Blanchot op gennem 40'erne og 50'erne og indtil 1968, identificerede sig med kampen mod den franske intervention i Algeriet og De Gaulles nationalisme. Herefter trækker han sig tilbage og helliger sig igen skriften og kun skriften. I et langt brev til Levinas understreger han at meningen med Israel ikke kun handler om antisemitisme overfor jødedommen, men om at man som forfatter og intellektuel må se sin opgave som den at ytre det uventede (*la parole inattendue*) ikke kun overfor de levende, men også de døde.¹² Tankens opgave er den at værne om det uoprettelige og således stille krav om et sprog der forhindrer en glemsel af det beskadede liv.

L'homme invisible: Tilbagetrækning og fornyet tilegnelse

At være sand forfatter er at være forbeholden
Hélène Cixous

Blanchot blev født i 1907 og døde i 2003. Han studerede filosofi og litteratur ved universitetet i Strassburg. Han er én af de mest indflydelsesrige tænkere og forfattere fra den franske efterkrigs-tids-generation. Det franske ord *écrivain* eller det tyske *Schriftsteller* er nok den mest dækkende betegnelse for hans forfattergerning. Hele sit liv levede han uafhængig af academia. Der findes kun ganske få uskarpe fotografier af Blanchot og ikke noget officielt. Tilnavnet *L'homme*

*Invisible*¹³ henviser både til offentlighe- dens manglende kendskab til hans bio- grafi, men også til hans selvvalgte tilbage- trækning som et anliggende der ikke kan adskilles fra den praksis Blanchot forstår ved det at skrive. Mere herom senere. Fra 40'erne og frem til og med slutningen af 60'erne bedriver Blanchot en krydsning mellem fiktion, lyrik og filosofi. Littera- turens rum (*l'espace littérature*), bogens fravær (*l'absence du livre*) samt den uen- delige samtale (*entretien infini*) udgør tre temaer der samlet set forsøger at svare på spørgsmålet: Hvad er litteratur? Herunder litteraturens for- hold til politik, eksistens, liv og død. Disse på én gang poetologiske og eksistentielle refleksioner ser litteraturen som en *særlig erfaringsmåde* der ikke tjener et budskab, en ideologi eller en kultur som sådan, men som skaber en indre dialog med selvet, en dialog som vækker modstemmer til live i en selv. Disse modstemmer betegner Blan- chot "fravær", "forsvinding" og "frem- medhed".

Blanchot tilhører en generation af forfattere og skribenter for hvem lit- teraturen og poesiens grundsituation er brudt sammen: Hvor mennesket der ser på verden og som prøver at beskrive den, nu udgør en afgrund. Hvordan beskrive det indre følelsesliv? Hvorfra taler man og hvem taler når noget siges? Findes der en autentisk stemme som vi kan udpege, og hvorfra henter den sin betydning i den foranderlighed som verden uafbrudt gen- nemgår? Blanchot er her beslægtet med

forfattere som Duras, Jabés, Beckett, Butor og Robbet-Grillet (jf. *le nouveau roman*) for hvem sproget og litteraturen og spro- gets betydningsdannelse er mærket af ud- mattelse, af træthed. Som om sproget ikke længere kan kommunikere vores følelses- og tankeliv, som om det har nået sin egen grænse? Litteratur handler derfor ikke om kommunikation, men om formen af sin egen negativitet. Men denne "negativitet" – en stemme i sproget – er det som gør det muligt for litteratur at bringe mennesket i kontakt med virkeligheden. Den sven- ske forfatter Horace Engdahl siger det på

følgende måde:
"Ingen tekst er begyndt før for- fatteren har an- slået en tone."¹⁴
Tonen er den stemme, impuls eller ånd der løber gen- nem en tekst uden at kunne reduceres til tekstens mening. Litteratur sætter en *pas- sion* i scene, en mulig erfaringsmåde hvor sproget henviser til sig selv som udtryk. Tonen og impulsen er det ved litteraturen som gør eksistensen levende. Litteraturen er den membran der erstatter den tabte stemme hos os selv. På spørgsmålet om hvad der er virkeligt svarer Blanchot; lit- teraturens sprog. Hos den tidlige Blanchot bliver litteraturen således en måde at un- dersøge dette fraværende nærvær og han går så langt som til at sige at litteraturen er den eneste sande verden. Litteraturen giver form til en intim kraft – et udenfor – der er længere væk end en ydre verden men som allertættest på os selv fordi det er det som driver tanken frem. Når dette stof således stiger til tankens plan kan man for

den skrivende tale om frihedens sted. I sit essay: "Den essentielle ensomhed", skriver Blanchot:

Tonen er ikke forfatterens stem- me, men intimiteten i den tavsh- ed, han påtvinger sproget, hvil- ket bevirker, at denne tavshed er hans – det, der bliver tilbage af ham i den diskretion, som bringer ham på afstand. Tonen skaber de store forfattere, men måske er det, der gør dem store, ligegyldigt for værket.¹⁵

Den sene Blanchot, som daterer sig fra omkring 1958 og frem, opgiver det mis- lykkede "Jeg" eller den særlige afgrund mellem mennesket og verden som et isoleret poetisk-eksistentielt anliggende og erstatter det med et mere resolut "Vi", hvor poetikken og litteraturens indsats nu rækker ud til det etiske, til mødet, til det som er fælles. Fra den tidligere dvæl- len ved litteratur og ensomhed, ved lit- teraturen som en erfaring af umulighe- den af at dø sin egen død, indfinder der sig en ny erfaring af venskab, en ny er- faring af fællesskab og en ny opdagelse af ansvarlighed. Men han forlader ikke det han forbinder med den nødvendige og essentielle ensomhed, han forskyder problemet. Ensomhed er hos Blanchot ikke beslaglagt af eksistentiel patos eller lidelse, men knyttet til åndens nødven- dige virke. Han skriver: "Vi har heller ikke kunstnerens ensomhed for øje, den der siges at være nødvendig for ham, for at han kan udøve sin kunst. Når Rilke skriver til grevinde de Solms-Laubach (den 3. august 1903): "I flere uger, med undtagelse af to korte afbrydelser, har jeg ikke udtalt et eneste ord; min en-

somhed har endelig sluttet sig om mig, og jeg befinder mig i arbejdet som ker- nen i frugten", er den ensomhed, han taler om, ikke essentiel ensomhed: det er koncentration.¹⁶

Poetikens etiske momentum bety- der at Blanchot atter engang blev over- halet af historiske forandringer, og skri- veriet var nødt til at forholde sig til en ny historisk situation. Dog træder han al- drig ind på scenen på samme måde som Sartre og Camus. Hans stemme høres stadig som en stemme fra en marginal position, men han selv, og dermed hans stemme, er forandret.¹⁷ Den skrivende undersøger muligheden for andre vær- dier på et andet niveau end det politiske samtidig med at stilhedens skrift finder en politisk stemme. Hans udgangs- punkt er stadig, i modsætning til Sartre, at litteraturen kommer *før* politikken. Spørgsmålet om det etiske og det po- litiske forbliver et spørgsmål om litte- raturens mulighed. Blanchot forsøger resten af livet at tale med denne særlige tostemmighed: De værdier der tidligere indenfor kunsten kunne forsvares imod politikken, er ikke længere værdier der udelukkende tilhører kunstens egen æstetiske erfaringsdannelse (forstået som den eneste sande verden), men nu knyttet til en metafysik, om men- neskelige værdier der befinder sig på "et mere elementært plan af enighed og uenighed end politik"¹⁸, en virkelighed der hører den nye historiske situation til. Hvordan skal vi nærmere karakteri- sere denne relation mellem skriften (lit- teraturen) og dens mulige betydning for verden udenfor og hvad kan der forstås

ved litteraturen og fællesskabet? Et muligt svar på dette bringer os nærmere det som er det særegne blanchotske univers, det som Zakir Paul kalder for "Bekræftelse af Sprængningen (Bruddet)"¹⁹. Denne bekræftelse af sprængningen praktiseres i en række skrifter domineret af fragmentets skrift og skriveværksted: *Venten, Glemsel (Attendre, Oublié)*; *Katastrofens skrift (L'écriture du desastre)*; *Det uvedgæelige fællesskab (La Communauté inavouable)*. Denne skrivepraksis etablerer en dobbelt impuls eller et dobbelt sprog. Vi skal om lidt se hvordan den dobbelte impuls kommer til udtryk i værket: *Katastrofens skrift*. I et af sine sidste breve sendt til vennen, forfatteren og filosofen George Bataille, placerer Blanchot sig med dette sprog mellem sin ven Bataille og digteren René Char. Han skriver:

Jeg tror hverken at det som er på spil handler om en interesse eller ikke-interesse for politik. (...) For min del, (...) er jeg i et stykke tid blevet opmærksom på den dobbelte impuls (*mouvement*), en nødvendig, men ikke desto mindre uforenelig impuls, til hvilken jeg altid må respondere. Den ene (...) er den passion, den indsigt og tale der tilvejebringer dialektikkens helhed; den anden der er essentiel ikke-dialektisk har intet med denne helhed at gøre og bevæger sig ikke mod magten (mod det mulige).²⁰

Skriften, og med den, romangenren, essaygenren og kritikken, er bærer af en dobbelt tyngdekraft: Den står på den ene side i relation til en historisk-kulturel verden derude som slår ind i den som en bølge, og på den anden side befinder den sig på kanten (eller udenfor) af verden i forhold til en konstant spænding, noget på én gang

uforeneligt og usamtidigt. Dette forklarer den særlige tilbagetrækningsposition og syn på forfatterrollen og den intellektuelle som Blanchot har indtaget igennem stort set hele sit liv. Han skriver: "ved ikke at involvere sig i handlingen og ikke udøve politisk magt er den intellektuelle generelt tættere på handling og på magt". Men han er ikke ligegyldig overfor dem. Ved at stå tilbage fra politikken trækker han sig ikke tilbage som sådan, han har ikke trukket sig tilbage, men forsøger snarere at bevare et rum for tilbagetrækning, og denne tilbagetrækningens anstrengelse (*retirement*), med henblik på at kunne drage fordel af denne nærhed på distancen og installere sig selv der [en prekær installation], som en vindueskigger der holder øje, at forblive årvågen, at vente med den aktive opmærksomhed, at udtrykke en mindre omsorg for sig selv end omsorgen overfor andre.²¹ I et længere prosadigt skriver digteren René Char i sin samling *Recherche de la base et du sommet (Søgen efter bunden og toppen)* om Blanchots skriveposition:

Politisk kan Maurice Blanchot bevæge sig fra ét bedrag til et andet, det vil sige, fra et mod til et andet, for han ejer ikke den glemsomme mobilitet som kendetegner de fleste af de nutidige forfattere. Blanchot er fikseret på dybden, hvor fortvivlelsen hindrer, dér hvor også revolten elektrificerer men som ikke stikker, den eneste dybde der tæller når alt er aske og støv, den eneste dybde, indenfor en ny nutid, fortiden alene.²²

At leve udenfor sin epoke er ikke at leve udenfor tiden: "Snarere end helt enkelt at fjerne én fra verden er en sådan tilbagetrækning en dobbelt bevægelse af uendelig

opgivelse og fornyet tilegnelse."²³ Blanchot der studerede den jødiske kabballisme var imponeret over Isaac Luria, en forfatter fra det sekstende århundrede, for hvem skabelsen kræver en dobbelt akt: På én gang opgivelse, på én gang udfoldelse og fornyet tilegnelse. I sine refleksioner over De Gaulles lederskab bedriver Blanchot hverken politisk analyse eller politisk kommentar. I stedet for er der tale om en kritik af enhver gængs måde at fremstille magten og retten på. Sammen med Mascolo underskriver han *Deklarationen til retten til u lydighed* mod den franske krig og koloniførelse mod det algeriske folk, også kaldet Manifest 121.²⁴ Blanchot blev opfordret til at bidrage til de på dette tidspunkt to vigtigste tidsskrifter *Lettres nouvelles* (primært fiktion og litteraturkritik) og *Les temps modernes* (primært kritik og filosofi). Blanchot afslog og understregede nødvendigheden af at etablere en ny platform der hverken er "politisk" eller "kulturel", men som peger mod en ny *total kritik*:

Jeg tror snarere på et tidsskrift for *total kritik*, kritik hvor litteratur kan forstås på sine egne betingelser, hvor videnskabelige opdagelser (...) som bringes i spil for at teste en holistisk kritik, hvor alle verdens strukturer, denne verdens samtlige eksistensformer, indgår i den samme undersøgende bevægelse, granskning og anfægtelse, en undersøgelse hvor ordet kritik igen giver mening, som må være global.⁵

Manifestet opfordrer til afvisning af Frankrigs krigsførelse, en afvisning der placerer individets ansvar ikke overfor

et *patria* (land) men overfor en hvilken som helst anden. Afvisningen stiller spørgsmålstegn til statens handling på folkets vegne.

På hvilken måde kan skrivekunsten udfordre den suveræne stat? Blanchots syn på litteratur handler om at finde et andet sted at tale fra der muliggør en overskridelse af magten, der samtidig fastholder et ansvar overfor den ukendte anden. Deltager forfatteren i det råbende kor hvor han kun kan få øje på det som er tæt på, mister han det som er tvingende for hans tænkende praksis: Fremmedheden, det ukendte og distancen. Fra dette begivenhedernes centrum får han vanskeligt ved at høre kaldet udefra, det som bringer ham ud af fatning, og som rummer ansvarets yderligere dimension.²⁷ Dette yderligere ansvar bringer forfatteren på afveje i forhold til loven og retten. Han er en outlaw. Dette katastrofiske ansvar (Schmoeck) er et ansvar der gør én ude af stand til at være ansvarlig. Men netop denne erkendelse af manglende evne gør ansvaret så meget desto mere bydende nødvendigt. Kun ved at opgive selvet, at forsvinde som forfatter, bliver det muligt at svare på et ansvar som vi er ude af stand til at honorere.

Da Blanchot senere står overfor en undersøgelsesdommer der skal tage stilling til deklARATIONEN, oplever han at kun dommeren er sprogets mester, der ved at oversætte borgerens kamp til rettens sprog undertrykker det som retten er sat til at beskytte, nemlig folkets autonomi. Blanchots uansvarlighed kalder en ret for dagen, som indfinder sig ved

den eksisterende rets og dermed sprogets grænser. Han siger i sit essay *Dagens gal-skab*, som en direkte henvendelse til dommeren: "Sandheden er, vi kan ikke længere gå hver vores vej. Jeg vil følge dig overalt, vi vil sove under samme tag og vi vil dele den samme søvn."²⁸

Fællesskabet: Afmestring og tøven

I sine politiske skrifter og i sine tanker om fællesskabet tydeliggør Blanchot modsætningen mellem det homogene fællesskab, herunder den undertrykkende ret og heroverfor det heterogene fællesskab der afviser retten. Den skrivende der afviser eller afbryder retten er den ubudne gæst der forstyrrer troen på den uproblematiske kontinuitet i de sociale bånd.²⁹ Litteraturens passive modstand til det, som Blanchot selv praktiserede, udstiller rettens skrøbelighed. Den ubudne gæsts umærkelige tilstedeværelse bringer ikke institutionen i fare, men noget er ikke som før. Heraf dens store styrke. Dens magt er en bekræftelse af en tøven, en tøven af at handle i forhold til et klart mål, en bekræftelse af mennesket uden egenskaber, hvor hverken kompetencer eller identitetsbeskrivelser beslaglægger den enkelte og forholdet mennesker imellem.³⁰ Den skrives ansvar overfor loven minder om hans ansvar overfor kunstværket: Der er noget der aldrig realiseres i værket, ja, værket kan ikke fuldbyrdes. At være forfatter er at fortsætte ... Den skrives opgave bekræfter tvivlen og tøven, og dermed sammenbruddet af den sammenhængende fortælling, som er forudsætningen for et nyt fællesskab. De menneskelige fælles-

skabers skrøbelighed har vi mistet af syne, men den særlige passive modstand udstiller denne skrøbelighed. Litteraturens tøven fremviser et fællesskab der ikke er en helhed og som ikke har noget parti. Denne tøven kan ikke tilvirkes til noget bestemt, den har ingen leverance, ej heller en indpakning af kendte koryfæer eller politiske ledere. Hvis er dette fællesskab? Svaret må være ingens, ikke engang Facebooks. Det er snarere en lidenskab der giver møde anonymt på dette sted. At høre til er denne potens, bevægelse. Fællesskabet eksisterer kun i denne navnløshed, dette fravær.

For Blanchot handler det uvedgængelige fællesskab om det som ikke lader sig erklære. Fællesskabet er ikke en bemestring af en identitet, men en afmestring eller ikke-iværksættelse der bremser det monumentale i enhver begivenhed og gør ophold ved intimiteten. Blanchot har beskrevet begivenheden "Maj 1968" som en intimitet der indfører et krav om venskab. I denne begivenhed sammen med den anden (vennen) bliver jeg anderledes end mig selv. Intimiteten er forbløffende fordi jeg her tøver overfor det jeg er. Man kan som den danske digter Mikkel Thykier, tale om at denne form for tøven udtrykker en intimitet der skubber til min erfaring og mit sprog.³¹ Intimiteten hører ikke til intensitetens fylde eller endelige udladning, men til en opmærksomhed der indkredser en anden erfaring, der ellers undslipper mig. Ingen af os besidder intimiteten, hverken du eller jeg, og vi er ikke intime med os selv; snarere er intimiteten en tonal skygge, der i stedet for en selvbevidsthed, bliver virkelig og får betydning gennem omsorgen for bruddet, variationen, det

fremmede som vi deler.

Den skrives omsorg og ansvar for Maj '68, virkeliggøres gennem denne tøven. Og hvad med februar 2011 i Cairo? Man går sammen på gaden hvor det ukendte endnu kun viser sig som en passiv modtagelighed, intimitetens *potentia* og kraft. Man går ind i denne fælleshed ved at bevæge sig ind i litteraturens sprog, dette "andet sprog", som bringer en omsorg for vores samtid for dagen, en samtid der aldrig er identisk med den kronologiske tid, men noget i denne som forandrer den, som gør den utidssvarende, som minder os om at vi under ingen omstændigheder kan leve i nutiden, som Agamben har udtrykt det, at tænkeningen er en stadig opmærksomhed overfor det ikke-levede ved den samtidiges liv.³² Leslie Hall har karakteriseret Blanchot som "den ekstremt samtidige" (*The Extreme Contemporary*). Den ekstremt samtidige bremser den monumentale objektivitet ved et fællesskab, et land, et værk. Han/hun stiller sig åbent ind i det ikke-iværksatte, han/hun mister i denne intimitet forbindelsen med det genkendelige, med belønningen, med lederen, med landet, med værket. Denne ekstreme samtid kalder Blanchot andetsteds for "desastre": "Jeg kalder det disaster der ikke har det endelige som grænse"³³ (fastholder her den engelske oversættelse af det franske). Og igen: "Kun disaster formår at holde mestrings (mastery) på afstand."³⁴ Kan

vi holde en grænseløshed åbent i fællesskabet gennem afmestringen af os selv? Er vi med Maj '68, de jordskælvsramte i Haiti 2010, Tahirpladsen 2011 konfronteret med denne grænseløshed som den fremmedhed, der bringer os ud over os selv? I så fald føder rystelsen et fællesskab uden at vi her deler det samme.

De unge mennesker i Tunis, i Cairo og i flere andre steder i den arabiske verden oplevede i det tidlige forår den radikale selvoverskridelse, fællesskabets grænseløshed gennem landets og folkets afmestring. I en sådan begivenhed er vi adskilt fra den anden og

"passiviteten er ikke det modsatte af aktivitet men den intimitet som passiviteten fragter med sig og som er det koncentrerede udtryk for en ny form for handling"

netop i denne adskillelse, hvor vi er udenfor os selv, indfinder det fælles sig, og dermed også

mit ansvar overfor den anden. Det som etablere en relation til den jordskælvsramte fra Haiti, eller det som "bringer os sammen" mennesker i Skandinavien og mennesker i Haiti er ikke en psykologisk identificeringsmekanisme, hvor oplagt den end forekommer med alt dens kriseramte elendighed og tv-transmitterede pengeindsamlinger, men *den rystelse* hvori vi bliver bevidste om vores egen endelighed. Denne *desastre* bærer fællesskabet med sig, her bliver vi intime, her opstår en relation uden at der er en relation i social forstand, andenhedens tyngdekraft.

Med sin stil praktiserer Blanchot et ansvar der sikre en distance i mødet, stilen er viden fordi den er en afventende prosa uden tilbageholden-

den eksisterende rets og dermed sprogets grænser. Han siger i sit essay *Dagens galskab*, som en direkte henvendelse til dommeren: "Sandheden er, vi kan ikke længere gå hver vores vej. Jeg vil følge dig overalt, vi vil sove under samme tag og vi vil dele den samme søvn."²⁸

Fællesskabet: Afmestring og tøven

I sine politiske skrifter og i sine tanker om fællesskabet tydeliggør Blanchot modsætningen mellem det homogene fællesskab, herunder den undertrykkende ret og heroverfor det heterogene fællesskab der afviser retten. Den skrivende der afviser eller afbryder retten er den ubudne gæst der forstyrrer troen på den uproblematisk kontinuitet i de sociale bånd.²⁹ Litteraturens passive modstand til det, som Blanchot selv praktiserede, udstiller rettens skrøbelighed. Den ubudne gæsts umærkelige tilstedeværelse bringer ikke institutionen i fare, men noget er ikke som før. Heraf dens store styrke. Dens magt er en bekræftelse af en tøven, en tøven af at handle i forhold til et klart mål, en bekræftelse af mennesket uden egenskaber, hvor hverken kompetencer eller identitetsbeskrivelser beslaglægger den enkelte og forholdet mennesker imellem.³⁰ Den skriven- des ansvar overfor loven minder om hans ansvar overfor kunstværket: Der er noget der aldrig realiseres i værket, ja, værket kan ikke fuldbyrdes. At være forfatter er at fortsætte ... Den skrivendes opgave bekræfter tvivlen og tøven, og dermed sammenbruddet af den sammenhængende fortælling, som er forudsætningen for et nyt fællesskab. De menneskelige fælles-

skabers skrøbelighed har vi mistet af syne, men den særlige passive modstand udstiller denne skrøbelighed. Litteraturens tøven fremviser et fællesskab der ikke er en helhed og som ikke har noget parti. Denne tøven kan ikke tilvirkes til noget bestemt, den har ingen leverance, ej heller en indpakning af kendte koryfæer eller politiske ledere. Hvis er dette fællesskab? Svaret må være ingens, ikke engang Facebooks. Det er snarere en lidenskab der giver møde anonymt på dette sted. At høre til er denne potens, bevægelse. Fællesskabet eksisterer kun i denne navnløshed, dette fravær.

For Blanchot handler det uvedgæ- elige fællesskab om det som ikke lader sig erklære. Fællesskabet er ikke en bemest- ring af en identitet, men en afmestring eller ikke-iværksættelse der bremser det monumentale i enhver begivenhed og gør ophold ved intimiteten. Blanchot har be- skrevet begivenheden "Maj 1968" som en intimitet der indfører et krav om venskab. I denne begivenhed sammen med den anden (vennen) bliver jeg anderledes end mig selv. Intimiteten er forbløffende fordi jeg her tøver overfor det jeg er. Man kan som den danske digter Mikkel Thykier, tale om at denne form for tøven udtrykker en intimitet der skubber til min erfaring og mit sprog.³¹ Intimiteten hører ikke til in- tensitetens fylde eller endelige udladning, men til en opmærksomhed der indkred- ser en anden erfaring, der ellers undslip- per mig. Ingen af os besidder intimiteten, hverken du eller jeg, og vi er ikke intime med os selv; snarere er intimiteten en tonal skygge, der i stedet for en selvbevidsthed, bliver virkelig og får betydning gennem omsorgen for bruddet, variationen, det

fremmede som vi deler.

Den skrivendes omsorg og ansvar for Maj '68, virkeliggøres gen- nem denne tøven. Og hvad med februar 2011 i Cairo? Man går sammen på ga- den hvor det ukendte endnu kun viser sig som en passiv modtagelighed, inti- mitetens *potentia* og kraft. Man går ind i denne fælleshed ved at bevæge sig ind i litteraturens sprog, dette "andet sprog", som bringer en omsorg for vores samtid for dagen, en samtid der aldrig er iden- tisk med den kronologiske tid, men no- get i denne som forandrer den, som gør den utidssvarende, som minder os om at vi under ingen omstændigheder kan leve i nuti- den, som Agam- ben har udtrykt det, at tænk- ningen er en stadig opmærksomhed overfor det ikke-levede ved den samti- diges liv.³² Leslie Hall har karakteriseret Blanchot som "den ekstremt samtidige" (*The Extreme Contemporary*). Den ek- stremt samtidige bremser den monu- mentale objektivitet ved et fællesskab, et land, et værk. Han/hun stiller sig åbent ind i det ikke-iværksatte, han/hun mis- ter i denne intimitet forbindelsen med det genkendelige, med belønningen, med lederen, med landet, med værket. Denne ekstreme samtid kalder Blan- chot andetsteds for "desastre": "Jeg kal- der det disaster der ikke har det ende- lige som grænse"³³ (fastholder her den engelske oversættelse af det franske). Og igen: "Kun disaster formår at holde mestringen (mastery) på afstand."³⁴ Kan

vi holde en grænseløshed åbent i fælles- skabet gennem afmestringen af os selv? Er vi med Maj '68, de jordskælvsramte i Haiti 2010, Tahirpladsen 2011 konfron- teret med denne grænseløshed som den fremmedhed, der bringer os ud over os selv? I så fald føder rystelsen et fælles- skab uden at vi her deler det samme.

De unge mennesker i Tunis, i Cairo og i flere andre steder i den ara- biske verden oplevede i det tidlige forår den radikale selvoverskridelse, fælles- skabets grænseløshed gennem landets og folkets afmestring. I en sådan begi- venhed er vi adskilt fra den anden og

"passiviteten er ikke det modsat- te af aktivitet men den intimitet som passiviteten fragter med sig og som er det koncentrerede ud- tryk for en ny form for handling"

netop i denne adskillelse, hvor vi er udenfor os selv, indfinder- det fælles sig, og dermed også

mit ansvar overfor den anden. Det som etablere en relation til den jordskælvs- ramte fra Haiti, eller det som "bringer os sammen" mennesker i Skandinavien og mennesker i Haiti er ikke en psyko- logisk identificeringsmekanisme, hvor oplagt den end forekommer med alt dens kriseramte elendighed og tv-trans- mitterede pengeindsamlinger, men *den rystelse* hvori vi bliver bevidste om vo- res egen endelighed. Denne *desastre* bærer fællesskabet med sig, her bliver vi intime, her opstår en relation uden at der er en relation i social forstand, an- denhedens tyngdekraft.

Med sin stil praktiserer Blan- chot et ansvar der sikre en distance i mødet, stilen er viden fordi den er en afventende prosa uden tilbageholden-

heden, en nøjsomhed uden arrogance, en omsorg uden angst, en fascination uden patos, upersonlig uden kulde. Skriften og litteraturens kapacitet til at møde det skrøbelige "du" stiller på én gang krav om koncentration og hengivenhed. Passiviteten er sammen med intimiteten resonansbund for denne passion, der muliggør den potentielle relation til den anden eller det andet. Før jeg bliver en bestemt er jeg en potentiel mulighed. Spørgsmålet er hvordan jeg udsættes for denne *potentia*? På spørgsmålet om hvornår og hvordan jeg er mest intim svarer Blanchot: "Når vi er henvist til det koncentrerede moment i passiviteten, en hengivenhed som er dér hvor jeg må være".³⁵ Passiviteten er ikke det modsatte af aktivitet men den intimitet som passiviteten fragter med sig og som er det koncentrerede udtryk for en ny form for handling. Passiviteten er resonansbund for det uventede, det uforudsigelige. Enhver koncentreret aktivitet tager afsæt i den andens passion og passionens passage igennem passiviteten. Her, i denne nat, opstår det fælles, her befries vi som Orfeus fra os selv, fra mytens mytologi og identiteten, og frisættes i inspirationens spring.³⁶ Gives der med denne afmestring en på én gang poetisk og politisk aktivitet, der, med Blanchots, "kun er skabende når den ved sig i stand til på en gang at fremkalde og tilbagekalde værket gennem ironiens suveræne spil".³⁷ Hvordan udtrykke det poetiske og politiske spil gennem ironiens suveræne spil, den suveræne jubel? Denne vanskelige, men væsentlige følelse af lethed hvor vi, fordi vi ikke kan dø vor egen død, gennem skriften bliver til sammen med den begivenhed der giver os et øjeblikks nåde.

noter

- 1 Maurice Blanchot: *Political writings*. 1953-1993. Fordham University Press. 2010. p. xvii.
- 2 Ibid. p. xviii.
- 3 Ullrich Haase & William Large: *Blanchot*. Routledge. 2001. p. 86.
- 4 Brevet er citeret i Leslie Hall: Maurice Blanchot: *The Demand of Writing*. p. 209-10.
- 5 Blanchot: *Political Writings*. Op.cit. p. 174.
- 6 Kevin Hart: Foreword, in Blanchot: Ibid. xx.
- 7 Ibid. p. xx.
- 8 Ibid. p. xx.
- 9 J.M. Coetzee: *Doubling the point. Essays and Interviews*. Ed. By David Attwell. Harvard University Press. 1992.
- 10 Blanchot: *Friendship*. Stanford University Press. 1997. p. 67.
- 11 Derrida har senere i sin bog *Adieu Emmanuel Levinas* beskrevet dette venskab som "en gave", velsagtens en betydelig gave for fransk åndsliv og den intellektuelle kultur.
- 12 "Do Not Forget" i Blanchot. *Political Writings*. Op.cit. p. 126.
- 13 Christophe Bident: *Maurice Blanchot: Partenaire invisible*. Ed. Champs Vallon. Paris 2008.
- 14 Horace Engdahl: *Berøringens ABC. Et essay om stemmen i litteraturen*. Arena og arkiv for ny litteratur. p. 11.

- 15 Blanchot: "Den essentielle ensomhed" i *Slagmark*. Nr. 32. 2001. P. 26-27.
- 16 Blanchot: " i *Slagmark* nr. 32. 2001. p. 21.
- 17 Holland: *The Blanchot Reader*. Blackwell. 1995. p. 185.
- 18 Blanchot: "Essential Perversion" in Holland, Op.cit. p. 168.
- 19 Zakir Paul: "Affirming the Rupture" introduction til Maurice Blanchot: *Political Writings*. Op.cit. xxxi.
- 20 Ibid. p. xxxi
- 21 Blanchot: "Intellectuals under Scrutiny" in *The Blanchot Reader*. Op.cit. p. 207-8.
- 22 Citeret af Paul, Op.cit. p. xlvii.
- 23 Mark C. Taylor: "Withdrawal" i *Nowhere Without No*, citeret fra Mikkel Thykier: *Entré*. Forlaget Anblik. p. 2009. p. 174. Se også Blanchot: "Our Clandestine Companion", i Blanchot: *Political Writings*. Op.cit. p. 144.
- 24 Denne tekst blev publiceret i *Verite-Liberte* d. 6 september 1960. Udgiverne blev forfulgt af myndighederne. Af andre underskrivere inkluderede Simone de Beauvoir, Pierre Boulez, Andre Breton, Marguerite Duras, Henri Lefebvre, J.-B. Pontalis, Alain Resnais, Alain Robbe-Grillet, og Nathalie Sarraute
- 25 Blanchots brev til Sartre. Som citeret hos Paul: "Affirming the Rupture", Ibid. p. xlv.
- 27 Blanchot: "Intellectuals under Scrutiny", I *Blanchot Reader*. Op.cit. p. 217.
- 28 Blanchot: *Madness of the Day*. 1981. p. 15.
- 29 Blanchot: *The Inavowable Community*. p. 70.
- 30 Blanchots begreb "déseuvrement", mangel på beskæftigelse, lediggang, ledighed, ørkesløshed, uvirksomhed, peger også på en form for tilbagetrækning eller passivitet der bremser for et værk eller en tankes fuldbyrdet realisering.
- 31 Thykier: *Entré*. Op.cit. p. 90.
- 32 Agamben: «Hvad er det samtidige?» I *Dispositiv*. Slagmarks skyttegravsserie. 2010. p. 36.
- 33 Blanchot: *The Writing of the Disaster*. University of Nebraska Press. 1988. p. 28.
- 34 Ibid. p. 9.
- 35 Thomas Carl Wall: *Radical Passivity*. Levinas, Blanchot, Agamben. State University of New York Press. p. 3.
- 36 Se hertil, Blanchot: "Orfeus blik", i Orfeus blik og andre essays. Op.cit. p. 115.
- 37 Blanchot: Orfeus blik og andre essays. Op.cit. p. 154.